

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาศักยภาพพื้นฐานของโรงพยาบาลพาน จังหวัดเชียงราย เพื่อวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการพัฒนาไปสู่การเป็นโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพโดยศึกษาริบททั่วไปของโรงพยาบาลพาน คือ โครงสร้างองค์กร ทรัพยากรของโรงพยาบาล กระบวนการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมของเจ้าหน้าที่และชุมชน ในการดำเนินงานของโรงพยาบาลที่จะเอื้อต่อการเป็นโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ ผู้วิจัยจึงเลือกใช้วิธีการวิจัยแบบหลายวิธี (Multi-methods research design) กล่าวคือมีทั้งระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพและระเบียบวิธีเชิงปริมาณ ซึ่งมีรายละเอียดในการดำเนินงานดังนี้

พื้นที่ศึกษา

พื้นที่ศึกษา คือ โรงพยาบาลพาน อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถาม ใช้เป็นเครื่องมือเก็บข้อมูลในเชิงปริมาณ แบ่งเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ เป็นคำถามปลายปิด จำนวน 15 ข้อ

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ เป็นคำถามปลายเปิดให้เลือกตอบตามระดับความคิดเห็น จำนวน 14 ข้อ

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามทักษะในการดำเนินงานโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ เป็นคำถามปลายเปิดให้เลือกตอบ จำนวน 9 ข้อ

ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง โดยผู้วิจัยกำหนดประเด็นที่จะสัมภาษณ์ไว้กว้าง ๆ ในลักษณะคำถามปลายเปิด เพื่อสัมภาษณ์เจาะลึกอย่างไม่เป็นทางการ ซึ่งแบบสัมภาษณ์แบ่งเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 โครงสร้างองค์กร แนวการสัมภาษณ์มีดังนี้

1. โรงพยาบาลพามมีปรัชญา นโยบายที่เอื้อต่อการเป็นโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพอย่างไร
2. ปรัชญา และนโยบายของโรงพยาบาลพามในปัจจุบันและอนาคตแตกต่างจากในอดีตอย่างไร
3. โรงพยาบาลมีกระบวนการอย่างไรในการกำหนดนโยบายโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพเจ้าหน้าที่ และชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายมากน้อยอย่างไร
4. โรงพยาบาลพามมีทรัพยากรอะไรบ้างที่รองรับการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ เช่น บุคลากร วัสดุอุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวก สิ่งแวดล้อม งบประมาณ การบริการ
5. โรงพยาบาลมีโครงสร้างและการจัดการเพื่อนำไปสู่การเป็นโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพอย่างไร

ส่วนที่ 2 การดำเนินงาน แนวการสัมภาษณ์มีดังนี้

1. ปัจจุบันโรงพยาบาลพามมีโครงการ หรือกิจกรรมอะไรบ้างที่เอื้อต่อการเป็นโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ
2. โครงการดังกล่าวมีการบริหารจัดการอย่างไร ผู้ริเริ่มโครงการ ผู้รับผิดชอบโครงการ วิธีการดำเนินงาน ระยะเวลาในการดำเนินงาน งบประมาณ
3. สาระของกิจกรรมเป็นอย่างไร วัตถุประสงค์ของโครงการ รูปแบบของกิจกรรม

ส่วนที่ 3 การมีส่วนร่วมของบุคลากร หน่วยงานภาครัฐ สถาบันต่าง ๆ ในชุมชน มีแนวการสัมภาษณ์ดังนี้

1. ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในกระบวนการคิด/วางแผนหรือไม่ อย่างไร
2. ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในกระบวนการดำเนินงานอย่างไรบ้าง
3. ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ที่เกิดจากกิจกรรมอย่างไรบ้าง
4. ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ/กิจกรรมอย่างไรบ้าง

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

1. ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและเชิงโครงสร้าง (Content Validity) ตรวจสอบและแก้ไขปรับปรุงโดยอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการส่งเสริมสุขภาพและด้านการดำเนินงานโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ

2. ความเชื่อมั่น (Reliability) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบแก้ไขจากอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะคล้ายประชากร คือ เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลแม่สรวย จังหวัดเชียงราย จำนวน 30 คน จากนั้นนำแบบสอบถามดังกล่าวมาหาความเชื่อมั่น และได้ค่าความเชื่อมั่น ดังนี้

2.1 แบบสอบถามความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพหาความเชื่อมั่นโดยใช้วิธีแบ่งครึ่ง (Split-Half Method) ข้อคู่ที่หาสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation) แล้วคำนวณหาความเชื่อมั่นเต็มฉบับโดยใช้สูตรของ Horst (เกียรติสุดา สุภเวทย์เวหน, 2541, หน้า 156) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.72 ซึ่งแสดงว่ามีความเชื่อมั่นสูง

2.2 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพหาความเชื่อมั่นโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Coefficient Alfa) ของครอนบาค (Cronbach, 1970 อ้างใน เกียรติสุดา สุภเวทย์เวหน, 2541, หน้า 158-160) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.88 แสดงว่ามีความเชื่อมั่นสูง

วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเริ่มเก็บข้อมูลตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2542 - เดือน สิงหาคม พ.ศ. 2543 รวมระยะเวลา 10 เดือน ได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลหลายวิธีผสมผสานกัน เพื่อให้ได้ข้อมูลครบถ้วนตามวัตถุประสงค์และขอบเขตเนื้อหา โดยมีรายละเอียด ดังนี้

การวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลในเรื่องความรู้ ความคิดเห็น และทักษะเกี่ยวกับการดำเนินงานโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการ ผู้รับบริการ/ชุมชน/เครือข่ายการทำงาน ของโรงพยาบาลเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม มีรายละเอียดในการเก็บข้อมูลดังนี้

1. แบบสอบถามความรู้ความเข้าใจ ความคิดเห็น และทักษะในการดำเนินงานโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ เก็บข้อมูลจากเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลพาน จำนวน 136 คน ซึ่งเป็นขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ความเชื่อมั่น 95% กลุ่มตัวอย่างได้จากการสุ่มอย่างเป็นระบบ (Systematic Random Sampling) จากรายชื่อตามบัญชีเงินเดือน

2. ความคิดเห็นของผู้รับบริการต่อการดำเนินงานโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ เก็บข้อมูลจากผู้รับบริการทุกแผนก/กลุ่มงาน จำนวน 100 คน ใช้วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยการสุ่มอย่างเป็นระบบ (Systematic Random Sampling)

3. ความคิดเห็นของเครือข่ายการทำงานของโรงพยาบาลต่อการดำเนินงานโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ เก็บข้อมูลจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในเขตอำเภอพาน จำนวน 55 คน ซึ่งเป็นขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ความเชื่อมั่น 95% ใช้วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างเป็นสัดส่วนโดยตรงกับชั้นภูมิ (Proportional Stratified Random Sampling)

การวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การจัดสนทนากลุ่ม คือ

1. การสัมภาษณ์ ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) โดยใช้ช่วงเวลาที่ผู้ให้ข้อมูลมีความสะดวกไม่รบกวนงานประจำ เช่น เวลาหลังเลิกงาน เวลาที่ไม่มีงานให้บริการ เป็นต้น ได้สัมภาษณ์ผู้อำนวยการ 1 ครั้งในเรื่องโครงสร้างองค์กร และสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ซึ่งคณะผู้บริหารและผู้รับผิดชอบโครงการ/กิจกรรมต่าง ๆ และผู้นำชุมชนในเรื่องการดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพรวมทั้ง 13 คน

2. การจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ในกลุ่มผู้ปฏิบัติงานฝ่ายต่าง ๆ ในเรื่องความคิดเห็นต่อการทำงาน การดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพในโรงพยาบาลที่ทำอยู่ปัจจุบัน และความต้องการที่จะให้มีการดำเนินการในอนาคตทั้งหมด 3 ครั้ง และร่วมประชุมเพื่อรับนโยบายและประชุมกลุ่มเพื่อจัดทำวิสัยทัศน์ พันธกิจของโรงพยาบาล ร่วมกับผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ฝ่ายต่าง ๆ ของโรงพยาบาล 4 ครั้ง

3. เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นการส่งเสริมสุขภาพ กิจกรรมที่เป็นการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน และกิจกรรมพิเศษของโรงพยาบาลที่จัดเพื่อสร้างขวัญกำลังใจให้เจ้าหน้าที่ 4 ครั้ง เพื่อสังเกตอย่างมีส่วนร่วมในเรื่องการมีส่วนร่วมของฝ่ายต่าง ๆ และสารรูปแบบของกิจกรรม

อุปกรณ์ในการบันทึกข้อมูลมีทั้งการจดบันทึก การบันทึกเทปในรายที่อนุญาตให้บันทึกได้ในแต่ละครั้งที่ทำการเก็บข้อมูลไว้

ในการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนในการเก็บข้อมูลในโรงพยาบาลพวน และในชุมชน โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. เสนอรอบแนวคิดในการวิจัยให้ผู้บริหาร โรงพยาบาลพวนทราบ และขออนุญาตเก็บข้อมูลในโรงพยาบาลพวน

2. สร้างความคุ้นเคยกับเจ้าหน้าที่ฝ่าย/กลุ่มงานต่าง ๆ แจ้งให้ทราบถึงโครงการวิจัย วัตถุประสงค์ และขอบเขตของการวิจัย สํารวจว่าในแต่ละฝ่าย/กลุ่มงานมีลักษณะงานอย่างไร มีกิจกรรมหรือโครงการอะไรบ้างที่เป็นการส่งเสริมสุขภาพ

3. เมื่อพิจารณาเห็นว่ากิจกรรมหรือโครงการนั้นเป็นการส่งเสริมสุขภาพ ก็ขอสัมภาษณ์ถึงรายละเอียดของงานนั้น รวมทั้งเข้าร่วมสังเกตการณ์ด้วย

4. เมื่อผู้วิจัยเข้าร่วมประชุมประจำเดือนของโรงพยาบาลแล้วทราบจากวาระเรื่องแจ้งว่าโรงพยาบาลจะมีกิจกรรมที่เป็นการส่งเสริมสุขภาพวันไหน เวลาใด ผู้วิจัยก็จะเข้าร่วมกิจกรรม หรือไปสังเกตการณ์ด้วย

การจัดกระทำกับข้อมูล

เมื่อเสร็จสิ้นการเก็บข้อมูล การสังเกต การเข้าร่วมกิจกรรมทุกครั้ง ผู้วิจัยจะทำการบันทึกข้อมูลต่าง ๆ ไว้ จำแนกข้อมูลตามชนิดของข้อมูลออกเป็นหมวดหมู่ แล้วทำการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Data triangulation) โดยพิจารณาจากแหล่งเวลา แหล่งสถานที่ แหล่งบุคคล ว่ามีความแตกต่างหรือเหมือนกันหรือไม่ (สุภางค์ จันทวานิช, 2540, หน้า 129) สำหรับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ที่ได้จากการจดบันทึกและการถอดเทป ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากแหล่งข้อมูลแต่ละรายมาเรียบเรียงและจัดให้เป็นระบบ แล้ววิเคราะห์ตรวจสอบว่ามีประเด็นใดที่ได้ข้อมูลเพียงพอแล้ว หรือมีประเด็นไหนที่จะต้องหาข้อมูลเพิ่มเติมอีก การจัดกระทำกับข้อมูลผู้วิจัยทำควบคู่ไปกับการเก็บข้อมูลในแต่ละครั้ง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริงมากที่สุด

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลจากแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยใช้ค่าสถิติ คือ

1. ความรู้ความเข้าใจ วิเคราะห์โดยใช้สถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
2. ความคิดเห็นต่อการดำเนินงาน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ วิเคราะห์โดยใช้ ค่าเฉลี่ยของคะแนนแต่ละข้อที่ได้จากแบบสอบถาม โดยมีเกณฑ์ในการแปลความหมายของคะแนนดังนี้

คะแนน 4.5 - 5.5	หมายถึงมีความคิดเห็นในทิศทางที่ดีมาก
คะแนน 3.5 - 4.49	หมายถึงมีความคิดเห็นในทิศทางที่ดี
คะแนน 2.5 - 3.49	หมายถึงไม่แน่ใจว่ามีความคิดเห็นในทิศทางใด
คะแนน 1.5 - 2.49	หมายถึงมีความคิดเห็นในทิศทางที่ไม่ดี
คะแนน 0.5 - 1.49	หมายถึงมีความคิดเห็นในทิศทางที่ไม่ดีมาก

3. ทักษะในการดำเนินงาน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ วิเคราะห์โดยใช้สถิติคำนวณค่าร้อยละในแต่ละทักษะ

2. ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสังเกต การสนทนากลุ่ม การวิเคราะห์ข้อมูลกระทำไปพร้อมกับการเก็บรวบรวมข้อมูลตลอดระยะเวลาที่ดำเนินการวิจัย กล่าวคือ ในแต่ละครั้งที่หลังจากเก็บรวบรวมข้อมูลเสร็จแล้ว ผู้วิจัยจะกลับมาเขียนบันทึกอย่างละเอียด พร้อมทั้งจัดหมวดหมู่ตามประเภทของข้อมูลว่าอยู่ในประเด็นไหนตามขอบเขตเนื้อหา และวิเคราะห์ข้อมูลไปด้วยว่าข้อมูลที่ได้มาเพียงพอแล้ว หรือจะต้องเก็บข้อมูลอะไรเพิ่มเติมอีก แล้วสร้างเป็นข้อสรุปในเรื่องนั้น เมื่อได้ข้อสรุปย่อย ๆ แล้วก็ผสมผสานเพื่อให้เกิดเป็นแนวคิด (Concepts) แล้วนำแนวคิดเหล่านั้นมาประกอบกันเพื่อให้ได้มาซึ่งความสัมพันธ์ (Relationships) หรือภาพที่สมบูรณ์ ที่สามารถอธิบายและตอบปัญหาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้

3. นำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาผนวกเข้าด้วยกันให้เห็นภาพรวมทั้งโรงพยาบาล วิเคราะห์ถึงจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และความเสี่ยง (SWOT Analysis) ของโรงพยาบาลตามประเด็นที่ศึกษา และประเมินความเป็นไปได้ในการเป็น โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ โดยใช้องค์ประกอบของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพที่องค์การอนามัยโลกได้กำหนดไว้